

Jerzy Skolimowski.
FOTO AP

'De ezel was de drijvende kracht hier'

INTERVIEW **EZEL** In regisseur Jerzy Skolimowski's 'EO' treft een gevluchte circusezel weinig mededogen op het Poolse platteland. 'We dwingen u als een ezel te kijken.'

Door onze medewerker **Dana Linssen**

We waren doodziek van de traditionele lineaire manier van verhalen vertellen, waarin je in de eerste akte de personages neerzet en na achttien of negentien minuten een dilemma introduceert. Daarom wilden we iets anders proberen."

Aan het woord is de Poolse regisseur Jerzy Skolimowski, een van de grote filmauteurs uit Europa, en ook een van de meest ongrijpbare. Of moeten we zeggen: eigenwijze? Hoe dan ook: dat 'iets anders' werd *EO*: een roadmovie vanuit het perspectief van een circusezel met weinig dialoog en menselijke figuren alleen op de achtergrond. Het resultaat is aangrijpend: de ezel komt bepaald niet alleen dierenliefhebbers tegen op zijn pad. En dat levert voldoende stof op om na te denken over hoe mensen met dieren en natuur omgaan.

Het leverde Skolimowski de Jury-prijs in Cannes op en een Oscarnominatie voor beste niet-Engelstalige film en een zegetocht langs festivals en filmtheaters. Skolimowski mag dan één van de veteranen van de filmgeschiedenis zijn, hij staat er ook op 84-jarige leeftijd niet om bekend dat hij de makkelijkste weg kiest. Hij begon halverwege de jaren zestig met filmen, maar werkte ook lange periodes in zijn ruim vijftig jaar omspannende carrière als schrijver, acteur en beeldend kunstenaar. Hij maakte films in Polen en in het buitenland. Via Zoom laat hij bozig weten het merendeel van de filmgeschiedenis oersaai te vinden, maar aan hem ligt dat niet: zijn films zijn zelden traditioneel te noemen. Skolimowski en co-scenarist Ewa Piaskowska maken sinds 2008 samen films, zoals het morbide, in een crematorium gesitueerde *Four Nights With Anna* of sneeuwthriller *Essential Killing* waarin een Taliban-strijder met post-traumatische stress vlucht uit een 'zwarte site' in Oost-Europa.

Ezelogen

Voor *EO* deden ze veel research naar de (on)mogelijkheid van niet-menselijke perspectieven in film. Kun je echt een film vanuit het oogpunt van een ezel maken, vroegen ze zich ditmaal af, of leidt dat onvermijdelijk tot antropomorfie en allegorie? „De ezel is de drijvende kracht achter de film. En we hebben tijdens de montage steeds meer dialoog en interacties met mensen weggesneden. Maar om het ezel-

perspectief zo zuiver mogelijk te krijgen, hebben we gebruik gemaakt van een beproefde filmtechniek: eerst een shot wat de situatie neerzet, de ezel in zijn omgeving. Dan een close-up van zijn ogen. En vanaf dat moment is alles wat we zien zijn perspectief. De ogen van de ezel zijn groot, melancholiek: een spiegel voor de camera en daarmee voor het menselijke perspectief. Ze geven je een hoop om over na te denken."

Er zijn de afgelopen jaren natuurlijk meer films gemaakt vanuit het perspectief van dieren: Viktor Kossakovsky's *Gunda* (2020), waarin een zeug die haar biggen kwijtraakt centraal staat, of Andrea Arnolds *Cow* (2021), die een melkkoer volgt van geboorte tot dood. Beide min of meer documentaire-achtige films, terwijl Skolimowski expliciet narratieve elementen gebruikt om menselijke wreedheid en onverschilligheid te laten zien: boze boeren, illegale worstmakers, dronken hooligans. Het is geen flatterend beeld.

Robotezel

De camera vertaalt het in extravagante shots, scheve perspectieven, vuurrode horizons; vanuit een ogenschijnlijk realisme dalen we af in expressionistische filmkunst. Het indrukwekkendst is een surrealistische scène waarin *EO* mishandeld wordt door bijgelovige dorpsbewoners, en we hem opeens als robotdier weer zien opkrabbelen. Mysterieus.

Skolimowski: „Natuurlijk had ik het resultaat van de mishandeling op een meer naturalistische manier kunnen laten zien, met veel bloed en leed, maar de robot is een metafoor voor de strijd om het bestaan. Het is vervreemdend. En het geeft je hopelijk een kleine hint wat er zou gebeuren als we alle dieren op aarde zouden doden voor ons eigenbelang."

De ezel wordt op die manier zowel een insider als een buitenstaander die met dezelfde bevreemde en bekende ogen naar het Poolse leven en landschap kijkt als hijzelf, geeft Skolimowski toe. „Ik erken dat ik een aantal van mijn eigen ervaringen als outsider en emigrant in de film heb gesmokkeld. Maar ons belangrijkste doel was om het menselijke bewustzijn op te schudden, ons bewust te maken van de manier waarop we met dieren omgaan. Of we er nu wel in geslaagd zijn of niet om echt een dierenperspectief te creëren, en of dat überhaupt mogelijk is, is van minder belang dan dat mensen zich door *EO* hopelijk gaan afvragen hoe ze naar dieren kijken."

Beelden uit *EO*, een film van Jerzy Skolimowski.

FOTOS ATELIER ANETA & FILIP GEBSCY

Op de vlucht met een een circusezeltje

Roadmovie

EO. Regie: Jerzy Skolimowski. Met: Ettore, Hola, Marietta, Mela, Rocco, Tako, Sandra Drzymalska, Isabelle Huppert. Lengte: 88 minuten.

●●●●○

In de filmgeschiedenis is het ezel-tje vaak de beste vriend van de mens. Denk maar aan de ezel van Colin Farrell in arthouseleveling *The Banshees of Inisherin*. Of aan de sidekick van animatiefiguur Shrek. Maar de film die van de grootste invloed was op Jerzy Skolimowski's *EO* is *Au hasard Balthazar* (1966) van de Franse filmmaker Robert Bresson, die zich weer liet inspireren door een passage uit Fjodor

Dostojewski's roman in delen *De idioten*. Zijn ezel was een martelaar. Net als Balthazar is het nu voor een Oscar voor beste niet-Engelstalige film genomineerde *EO* een roadmovie over een ezel op de vlucht en is er een rol weggelegd voor een jonge vrouw die het dier ooit met mededogen tegemoet trad. Skolimowski is bekend van zeer uiteenlopende films, van de verontrustende zwembad-erotiek van *Deep End* uit 1970 tot het winterportret van een Taliban *Essential Killing* uit 2010. Voor hem is *EO* ook een manier om naar het Polen te kijken dat hij als filmmaker vaak achter zich liet, om er altijd weer terug te keren. Een bekend land door vreemde ogen. Is hij de ezel die opgejaagd en mishan-

deld wordt? Dat zou een langer essay vergen. Behalve zo'n onmiskenbare autobiografische interpretatie biedt het adembenemende en diep ontroerende *EO* namelijk ook nog ruimte om er Skolimowski's (niet altijd even transparante) maatschappijkritiek en ecologische engagement in te lezen. Al maakt het nog het meeste indruk als immersief audiovisueel experiment dat camera en geluid gebruikt om een gevoelslandschap op te roepen. Bij de première in Cannes dankte Skolimowski in een viral video de zes ezels die samen die ene *EO* 'spelen'. Maar eigenlijk heeft cameraman Michal Dymek de hoofdrol.

Dana Linssen